

וכל אדם לא יהיה באהל מועד

מישה שווערד

1. תוספות מסכת יומא דף מג עמוד ב

אמר רב יהודה תני של היכל - והא דאמר לקמן דפורשין נמי מבין האולם ולמזבח הא מסקינן לקמן דה"מ בשעת הקטרה דהיכל ובשעת מתן דמים דהיכל אבל בשעת הקטרה לפני ולפנים לא והכא איירי בהקטרת קטרת דלפני ולפנים ומיד אחר הקטרת קטרת דלפני ולפנים נטל הדם מיד הממרס ולקמן כי בעי לאוכוחי דפורשין מבין האולם ולמזבח אף בשעת הקטרה דלפני ולפנים מברייתא דר' יוסי הוה מצי לאוכוחי ממתניתין דאין פורשין והוה ליה למימר אדמקשת לי מברייתא דר' יוסי תביא לי סייעתא ממתניתין וי"ל דמתניתין לא הוה מצי לאיתויי סייעתא דאיכא למימר כיון דהפרשה דמבין האולם ולמזבח אינה אלא מדרבנן דמדאורייתא אין פורשין אלא מאהל מועד לא גזרו אלא על העומדים שם שלא לצורך ...

2. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מג עמוד ב

גירסת רש"י ז"ל תני של היכל. כלומר שורה רביעית שהיא חוץ להיכל, וקשה דאם כן נמצא עומד באולם, ולקמן אמרינן שפורשין מבין האולם ולמזבח ואפילו רבי אלעזר לא התיר אלא בין האולם אבל לא באולם עצמו, תירצו בתוספות דהא דלקמן אינו אלא מדרבנן שלא אסר הכתוב אלא באוהל מועד דהיינו היכל, והכא גבי ממרס אוקמוה אדינא דאורייתא משום חולשא דכהן גדול שלא יהא צריך לטרוח לבוא עד בין האולם, ולמאן דאמר היכל ואולם חדא קדושה היא הכא נמי במתניתין קרי לאולם היכל וחוץ לאולם קתני, ויש ספרים ישנים שגורסים תני (חוץ) [ש]ל עזרה, ולא נהירא דהא במתניתין היכל קתני ולא משמע דמשבשינן לה למתניתין.

3. ספר איזהו מקומן

דן צ"ע שלא מנו מוני המצות אזהרה זו ד"כל אדם לא יהיה באהל מועד" - עי' בכלי חמדה (הלקט על המועדים, יוה"פ סי' נ"ו) שהביא דברי הגר"מ שפירא בספרו אור המאיר, והשיג עליו, ותירץ באופ"א. וע"ע שמועת חיים (סי' ט"ו).

4. גליוני מנחת חן

שם והכתיב וכל אדם לא יהי' באהל מועד וכו'. עי' ספר עבודת היום (סי' כ"ג), ובספר טל לישראל (סי' ל').

בספר עבודת היום (סי' כ"ג) חקר ביסוד האיסור "וכל אדם לא יהי' באהל מועד בכואו לכפר בקדש", אם האיסור לאדם להיות באוה"מ הוא מצד האדם, דיש לאו ואיסור על האדם להיות באוה"מ בשעת הקטרה, או דהאיסור הוא מצד ההקטרה, דאסור להקטיר כשיש אדם באהל מועד, וממילא א"א לאדם להיות שם, [ועי' טל לישראל סי' ל'].

אולם בחידושי הגאון הרב פערלא על הסמ"ג ח"ב (מצוה קפ"ג) הביא ראי' דהלאו דוכל אדם, הוא לא על האדם, רק מדיני עבודה, דאסור להקטיר כשיש אדם באהל מועד.

וראי' מגמ' לעיל (ל"ט:) בשמעון הצדיק, דאמר דכל שנה ושנה הי' זקן אחד נכנס עמי ויצא עמי, ושם בתר"י הביאו קושית הירושלמי, הא כתיב וכל אדם לא יהי' באהל מועד, אפי' מלאכים.

ואם נימא דהוי איסור על האדם הנכנס, מה פריך ממלאכים, הא התורה לא ניתנה למלאכי השרת, ואין שייך אצלם "לאר" - כלל.

ומוכח דאיסור הוי מצד ההקטרה, דאסור להקטיר כשיש אדם באוה"מ, וא"כ קושית הירושלמי היתה על שמעון הצדיק, דאיך עביד עבודה כשהי' אדם באוה"מ.

והוסיף הרב פערלא, דא"ש דלכך לא מנו מוני המצות אזהרה זו דוכל אדם לא יהי' באוה"מ, משום דלאו אזהרה הוא כלל רק המשך מדיני עבודת הקטורת.

5. קונטרס בענין עבודת יו"כ - גריד"ס

שם — והכתיב וכל אדם לא יהיה וכו'. חובת הפרישה הזכרה ע"י הרמב"ם בהל' עבודת יוה"כ (פ"ד הל' ב') ובהל' תמידין ומוספין (פ"ג הל' ג') ביחס להקטרת הקטורת ומתן דמים בהיכל, אך לא הובאה בהל' ביאת מקדש, אשר שם לכאורה מקומה. ובטעם הדבר שמעתי מאבא מארי זצ"ל, שלא נקבע כאן איסור גברא דביאת מקדש אלא דין בסדר וצורת העבודה, שהיא צריכה להתבצע בהעדר כל אדם. והביא ראיה עצומה לכך מדברי הירושלמי (פ"ה ה"ב) ביחס לזקן לבוש ועטוף הלבנים שהיה מלווה את שמעון הצדיק בכניסתו וביציאתו מקדש הקדשים: "בעון קומי ר' אבהו והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו אפי' אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם לא יהיו באהל מועד אמר לון מה אמר לי דהוה בר נש אני אומר הקב"ה היה". והרי אין איסורים על מלאכים ועל כרחנו שלא נאסרה נוכחות אדם מפאת איסור הכניסה אלא מצד טיב ודרך העבודה. ובוה מובן מה שלא מנו מוני המצות וכל אדם וכו' כלאו בפני עצמו שכן אינו אלא פרט במבנה סדר העבודה ואין לו זיקה למערכת איסורי כניסה למקדש. וגם מתורצת קושיית המאירי, על אתר, שהקשה זו"ל: יש לשאול מה הוצרך להקשות בסוגיא זו מוכל אדם

1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף יט/ב

תנו רבנן מעשה בצדוקי אחד שהתקין מבחוץ והכניס ביציאתו היה שמח שמחה גדולה פגע בו אביו אמר לו בני אף על פי שצדוקין אנו מתיראין אנו מן הפרושים אמר לו כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה כי בענן אראה על הכפרת אמרתי מתי יבוא לידי ואקיימנו עכשיו שבא לידי לא אקיימנו אמרו לא היו ימים מועטין עד שמת והוטל באשפה והיו תולעין יוצאין מחוטמו ויש אומרים ביציאתו ניגף דתני רבי חייא כמין קול נשמע בעזרה שבא מלאך וחבטו על פניו ונכנסו אחיו הכהנים ומצאו ככף רגל עגל בין כתפיו שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל:

2. תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד ב

תנו רבנן: אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק אמר להם: בשנה זו הוא מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: בכל יום הכפורים היה מזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, נכנס עמי ויצא עמי. והיום נזדמן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף שחורים, נכנס עמי ולא יצא עמי. אחר הרגל חלה שבעה ימים ומת, ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם.

3. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז/א

תניא אמר רבי ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל י-ה' צבקות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו

יומא דף יט/ב

4. מהרש"א על יומא דף יט/ב

רגל עגל כו'. כתב הריטב"א הקשו התוס' דהא כתיב וכל אדם לא יהיה באוהל מועד וגו' ודרשינן אפ"ל אותם שנאמר עליהם ודמות פניהם פני אדם ותירצו דשאני הכא שלא נעשה הקטורת כמצותה עכ"ל והוא דחוק אבל הנראה דלא קאמר דבכניסתו לקדשי קדשים ניגף מה"ט שלא היה רשות שם למלאך ליכנס שם לנוגפו אבל דקדק לומר דביציאתו מבית ק"ק ובא להיכל שם ניגף ע"י מלאך שאז היה רשות למלאך לבא לאהל מועד כדכתיב עד צאתו וז"ש כששמעו אחיו הכהנים בעזרה קול יוצא מהיכל נכנסו להיכל במקום שהותרו ליכנס ומצאו כף רגל כו' ותו לא מידי ובירושלמי מצאתי כמ"ש התוס':

5. רבנו בחיי על ויקרא פרק טז פסוק יז

(יז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד. דרשו חז"ל במסכת יומא של ירושלמי (פ"א ה"ה), אפילו אותן שכתוב בהן (יחזקאל א, י) ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד. ומה נהדר כהן גדול במעלה הגדולה הזאת עד שאפילו חיות הקודש מפנים לו מקום לעבודתו כדי שיכנס לפני המלך ויעבדנו ביחוד, כי מלאך ה' צבקות הוא (מלאכי ב, ז). ואותו כהן צדוקי שתיקן מבחוץ והכניס מבפנים ובא מלאך וחבטו על פניו, בעזרה היה ולא היה לפני ולפנים בשעה שהוא נכנס להקטיר קטורת:

ברכות דף ז/א

6. תוספות מנחות דף קט/ב

נזדמן לי זקן אחד לבוש לבנים - בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ואפ"ל מלאכים דכתיב ודמות פניהם פני אדם ומשני דשמא שכינה היתה:

7. תוספות ישנים מסכת יומא דף לט עמוד ב

נכנס עמי ויצא עמי. בירושלמי פריך והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד ודרשינן אפילו אותם שכתוב בהם ופניהם פני אדם ומתרץ כבוד הקדוש ברוך הוא היה:

8. מהרש"א על ברכות דף ז/א

גמ' מנין שהקב"ה מתפלל כו'. וענינו בית תפלתו הוא המקדש של מעלה המכוון נגד המקדש של מטה כדאמרינן פרק אין דורשין (חגיגה י"ב ע"ב) זבול שבו ב"ה ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב כו' והיינו שמכוון נגד מקדש של מטה כמו שלמטה מתפללין שיגולו רחמיו עלינו כן מלמעלה הקב"ה מתפלל על כך כדמסיק דמצלי י"ר שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו כו' והוא כוונת הכתוב ושמתים בבית תפלתי שהוא המקדש שלמעלה ששם עולותיהם וזבחייהם לרצון וגו' ע"י הקרבת מיכאל ששם מקריב נשמתן של צדיקים כדאמרינן במדרשות ואמר כי ביתו שלמעלה כנגד בית תפלה שלהם שלמטה אשר שם יקרא לכל העמים כנאמר בתפלת שלמה וגם אל הנכרי אשר לא מעמך וגו' ובא והתפלל וגו' וק"ל:

יומא דף לט:

9. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מג עמוד ב

וכל אדם לא יהיה באהל מועד. כבר הובא לעיל [לט ב] מה שהוקשה לירושלמי בהא דשמעון הצדיק שראה שם זקן אחד ומקשה הא כל אדם לא יהיה אפילו אותם שהם פני אדם והיינו מלאך ותירץ דאותו זקן כביכול הקדוש ברוך הוא עצמו ונציין בקיצור מה שכבר הובא בזה דמקשה השפ"א נימא דאותו זקן לא מצא בשעת הקטרה אלא בעת שנכנס להוציא כף ומחתה דלאו לכפר הוה וליכא דינא דלא יהיה באהל מועד. וביארנו לישב הדבר דכיון דחזינא דהוצאת כף ומחתה עבודה היא וצריך בזה בגדי לבן וכו' הרי שנתחדש כאן דהוצאת כף ומחתה הוא גמר דהקטרת הקטורת וכשעת יציאה דמי דנמי נתרבה דאותה שעה לא יהיה אדם, אפילו בשעת יציאה וכדלקמן.

והנה במדרש איתא [ויקרא רבה פרשה כא הי"ב] לבתר שהביא כההיא דירושלמי דאמר ר' אבהו ומי יאמר שאדם היה [אותו זקן] והלא הקדוש ברוך הוא בכבודו היה נכנס עמו ויוצא עמו. ומוסיף שם המדרש [מה שלא הובא בירושלמי] אמר ר' אבהו וכהן גדול לא אדם היה [פי' בתמיהה דכיון דכתיב כל אדם לא יהיה איך נכנס כה"ג עצמו הא נמי אדם הוא] אלא כההוא דאמר ר' פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים ה"ד כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה וגו' ופירשו שם המפרשים דחזר בו ר' אבהו וס"ל דלעולם קרא דוכל אדם לא אתי לרבויה דגם מלאך בכלל האי איסורא וראיה לזה דהרי כה"ג עצמו היאך נכנס. אע"כ דמלאך היה נכנס וכה"ג באותה שעה דמות מלאך לו.

10. ספר שפתי כהן עה"ת (פר' ט"ז פס' י"ז)

עוד במדרש (שם) וכל אדם, ופהן גדול לא אדם היה. אמר רבי פנחס בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים שנאמר (מלאכי ב', ז') כי שפתי כהן ישמרו וגו' כי מלאך ה' הוא, הוא מלאך ולא אדם. וכתב ריקאנטי ז"ל כל זה כדי שיתיחד עבד עם אדוניו ביחוד בלתי אמצעי אחד באחד יגשו ורוח לא יבוא ביניהם, ובענין דנטיל ברכאן בחשאי, כי אין הברכה מצויה אלא בדבר הצנוע עד כאן.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף לט עמוד ב

נכנס עמי ויצא עמי והביא התו"י מהירושלמי דפריך והרי כל אדם לא יהיה באהל מועד ודרשינן אפילו אותו שכתוב בהם ופניהם פני אדם, ומתריך כבוד הקדוש ברוך הוא היה.

ותמה השפ"א הא כל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר כתיב והיינו בשעת הקטרת הקטורת, והרי כה"ג היה נכנס שני פעמים אחד בהקטרת הקטרת ואז איכא האי איסורא ועוד היה נכנס להוציא כף ומחתה ובהא ליכא איסורא דכל אדם לא יהיה דאין זה לכפר בקדש דהרי כבר הקטיר הקטורת בכניסה ראשונה וא"כ מי יימר דנזדמן לשמעון הצדיק האי זקן בכניסה הראשונה נימא דנזדמן לו הזקן בכניסה שניה שאז ליכא איסור.

ונראה דהרי יש כאן חידוש בהוצאת כף ומחתה דלכאורה אין זה עבודה כלל וכלל דהרי סילוק בעלמא הוא ואעפ"כ בעינן בו בגדי לבן וצריך לו קידוש ידים ורגלים ע"כ דנתחדש כאן דעבודה היא [ועיין תוס' לעיל] ואם זה עבודה נראה פשוט דהוא בגדר עבודה של גמר הקטרת. דהרי מצד עצמו אין כאן שום תפיסת עבודה ואם צריך לו בגדי לבן ש"מ יש לו שייכות לקטרת. והוה כגמר מלאכת ועבודת הקטורת ושייך הוא אצלו. והשתא כיון דדרשינן וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש עד צאתו. דדרשינן מיניה כיון

שעדיין הוא באהל ולא יצא אף על פי שגמר כבר להקטיר הקטורת כיון שלא יצא ומשתהה שם עדיין איכא האי איסורא. א"כ ה"נ האי הוצאת כף ומחתה כיון דנספח הוא לקטורת ושייך עבודה זו אצלו נמי מיכלל הוא בהאי עד צאתו וכיון שהוא בפנים מחמת זה אכתי לא יצא הוה והוה איסורא וא"כ מקשה הירושלמי שפיר א"כ היאך מצא שם זקן אחד. ודו"ק.

12. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף מג עמוד ב

והכתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד. והקשה הגבור"א ל"ל קרא להזהיר על פרישה מן ההיכל בשעת הקטרה ומתן דמים דלפני ולפנים תיפו"ל דבלא"ה איכא כדלעיל ביאה ריקנית בהיכל שלא לצורך עבודה ומקרא דאל יבוא בכל עת אל הקודש.

ולכאורה נראה דודאי קושיא זו מעיקרא ליתא דודאי לא שייך כלל האי איסור דביאה ריקנית לאיסור שהיה בשעת הקטרת הקטורת לפני ולפנים. דאיסור ביאה ריקנית איסורו הוא בביאתו לשם שלא לשם עבודה, משא"כ דין דוכל אדם לא יהיה באהל מועד אינו איסור בביאה, אלא דפגם הוא בעבודת לפני ולפנים שימצא שם אדם שאינו שייך לעבודה זו ופגם וחסרון הוא בעדוה, אם כי לענין לעכב ולפסול את העבודה בדיעבד ליכא ראייה, מ"מ פגם וחסרון הוא בעבודה ואינו סתם דין שלא יבוא שם. וא"כ אינו דין איסור על הגברא אלא דין הוא על העבודה. [וממילא דין הוא עליו לצאת ושלא ישהא שם].

ויותר מזה הרי מצינו בירושלמי דוכל אדם לא יהיה היינו אפילו למלאכים שפניהם כפני אדם ובהם ודאי לא שייך לשון איסור ביאה וכו' דאינם בני"א שיתחייבו במצוות ובאיסורים אלא חזינא דקאתי קרא למימר דחסרון ופגם הוא בעבודה דימצא שם אדם וא"כ הפגם הוה גם אם מלאכים שפניהם כפני אדם שיהיה שם. [א"ה. ועיין הגרי"פ על הס"ג ח"ב ל"ח קפ"ג].

13. ספר איזהו מקומן - סוטה לג ספר ילקוט ישעיהו - סוטה לג

והא יוחנן כהן גדול שמע ב"ק מבית ק"ק נצחו טליא כו'. עי' ברש"י. והגאון בעל שבות יעקב בחידושו עיון יעקב הקשה מכאן על הירושלמי יומא (פ"ה) והובא נמי בתוס' ישנים (יומא לט:): דכתיב (אחרי טז-יז) "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", דאפי' מלאכים דכתיב בהן (יחזקאל א-י) "ודמות פניהם פני אדם", וביאר דיש מחלוקת בזה עי"ש ולי נראה דלא קשה מידי, דהרי כתיב "וכל אדם לא יהיה באהל מועד כבואו לכפר בקודש עד צאתו", ומבואר מזה דכשאין כהן גדול שם מותר למלאכים להיות שם, דנלמד מפסוק זה, אבל סתם אנשים אסורים בכל עת לכא אל הקודש כדכתיב (שם-ב) "ואל יבא בכל עת וגו'", ומזה לא מרבינן מלאכים, וכאן איתא דיוחנן כ"ג שמע בת קול מבית קדש הקדשים, וכן שמעון הצדיק שמע בת קול מבית קדש הקדשים, דהיינו שהקול יצא משם, והם היו בשעה זו בעזרה, ולא קתני ששמעו בבית קדש הקדשים. ועי' במאמר הבא.

והתניא יוחנן כהן גדול שמע ב"ק מבית קדש הקדשים וכו'. ונראה מסוגיא זו דפליג אמאי דאיתא בירושלמי ביומא פ' הוציאו לו וכל אדם לא יהיה באהל אפילו מלאכים וחיות דכתיב בהם ודמות פניהם פני אדם לא יהיה באהל בקדשי קדשים רק השכינה בעצמו, א"כ ע"כ צ"ל שאותו קול ג"כ היה מפי הקב"ה בעצמו, א"כ לא מקשה הש"ס הכא מידי אלא צ"ל דחולק, ובלא"ה כתב היפה חואר בויקרא רבה סוף פ' כ"א שיש חילוק דיעות בזה, [עו"ל דדוקא אם מתלבשין בדמות אדם אז אין יכולין ליכנס לבית קדשי הקדשים. (עיון יעקב)].